

Borde jag kastrera min (lapp-)hund? - Del 2

Anledningarna till att kastrera en hund kan delas in i tre kategorier: 1) oönskad fortplantning, 2) hälsa och 3) beteende. Del 1 i serien belyser de första två kategorierna och redovisar både hälsorelaterade fördelar och nackdelar med kastration. Beteendeförändringar och en diskussion återfinns i del 2, dvs den här artikeln. Artikeln och dess referenser är tänkt att ge en så fullständig bild som möjligt så att du som hundägare kommer närmare ett välgrundat beslut om vad som passar just din hund i din livssituation.

Beteende

Att kastrera hunden är generellt ingen lösning på hundens beteendeproblem. Det finns dock ett fåtal viktiga undantag från denna grundregel. Undantagen är sexuellt dimorfa beteenden - dvs sexuella beteenden som skiljer sig mellan hanhund och tik. Den stora majoriteten av beteenden som hundägare ser som problematiska är inte sexuellt dimorfa. Exempel är att kissa och bajsas inomhus, generell aggression mot andra hundar (mot samboende hundar, hundkompisar och främmande hundar), generella svårigheter med att fokusera på föraren eller arbetsuppgifter, att sakna samarbetsvilja, svårigheter med träning, generell ridande på föremål, personer och andra hundar, all aggression mot människor och resursförsvaret, och generell överexaltering/stress.

Sexuellt dimorfa beteenden som kan bli bättre genom kastration för hanhundar är urinmarkering inomhus, bråk över löptikar som befinner sig alldeles i närheten (vilket de sällan gör), distraherbarhet pga en löptik i närheten, ridande på tikar, matvägran och ylande pga löptikar i närheten. Ett sexuellt dimorft beteende hos tikar är att de inte vill bli berörda på baken i början av löpet och beteenden som tyder på skendräktighet. Generell ohanterbarhet och aggression vid hantering är inte ett sexuellt dimorft beteende och förbättras därmed inte med kastration.

Att kastrera en hund kan öka förekomsten av vissa beteendeproblem. Flera studier har kommit fram till att kastrerade tikar är mer aggressiva mot både människor och hundar jämfört med okastrerade tikar. Anledningen är inte helt kartlagd men det finns en hypotes

att minskningen av östrogen och oxytocin (som är känd som kärlekshormon och måbra-hormon) står bakom ökningen. Dessutom har flera studier visat att skygghet, rädslor, reaktivitet, ljudrädsla (tex åska), aggression mot andra hundar och främmande människor, benägenheten att vara överexalterad och att bitas pga rädsla ökar. En stor studie med kontrollgrupp och 3500 deltagare har visat att kastrerade tävlingshundar har lägre energinivå. Hormonerna som många bara anser vara sexhormoner spelar en betydande roll för hundens mentala stabilitet och anknytning till båda sina ägare och andra hundar. Därför är sannolikheten att de beteendemässiga nackdelarna av en kastration överväger fördelarna, och därmed behövs en riktig bra anledning att kastrera hunden.

I förra delen redovisade jag att kastrerade hundar generellt lever kortare och anledningarna för detta. Livskvaliteten för både dig och hunden är dock också viktig. Du behöver inte ha dåligt samvete över att du föredrar 10 år av harmoni över 13 år av vantrivsel med varandra. Därför är det absolut inte fel att du väljer att kastrera hunden om ett sexuellt dimorft beteende försämrar din livskvalitet.

Kastration stoppar hunden från att lyfta benet för att markera inomhus. En annan lösning skulle vara att använda ett kisskydd, men du behöver kunna hantera att det blir smutsigt. Den goda nyheten är att du inte behöver kastrera preventivt. Flera studier har visat att åldern när hunden kastrerades inte påverkar om och hur pålitligt hunden slutar med att markera inomhus. Dessa resultat indikerar att markeringsbeteendet är hormonellt styrt och inte en inlärd vana. Du kan alltså använda ett kisskydd och vänta med kastreringen i lugn och ro tills hunden är mentalt och fysiskt mogen vid 3 års ålder, har visats på utställning, har blivit röntgad för HD och AD, och har avslutat sin tävlingskarriär.

Om hanhunden gillar alla hundar, men är aggressiv mot okastrerade hanhundar kan kastrering hjälpa mot denna aggression. Generell aggression mot andra hundar stoppas dock inte av kastrering. Att kastrera minskar inte heller aggressionen mellan tikar - tvärtom kan kastrering öka den. Frågan är dock om din hund verkligen behöver träffa andra hanhundar om han inte gillar dem.

Om man håller tikar och hanhundar i samma hushåll kan vissa hanhundar lida en hel del när en av dessa tikar löper. Om du bara har en tik är det oftast acceptabelt för alla att situationen är svår i två veckor en till två gånger om året. En möjlighet är att låta antingen hanen eller tiken bo någon annanstans under (hög-)löpet. Kastrering kan dock vara en tilltalande möjlighet om du har flera tikar och en hane som ändå inte ska gå i avel för att den inte håller måttet eller är sjuk.

Det finns hanar som rider på tikar fastän de inte löper och om det inte finns någon tik att tillgå rider de även på olika föremål. Dessa hanar är oftast unga och beteendet slutar när de blir mer mogna. Det finns dock hanar som aldrig slutar med att rida på tikar och föremål och rider på ett tvångsmässigt sätt. För dessa hjälper oftast kastrering. Kastrering hjälper dock bara om ridandet faktiskt är sexuellt. Det finns många hanar (och tikar) som rider på andra hundar och människor på ett tvångsmässigt sätt, oberoende av objektets kön. Detta slags ridande slutar inte efter kastrering. Kastrerade tikar tenderar att rida mer än okasterade tikar.

Flera studier har visat att kastrering inte ökar träningsbarheten. Tvärtom har flera studier kommit till slutsatsen att den är lägre för kastrerade hundar. Det finns dock hanhundar som inte kan fokusera när tikar är i närheten. Dessa hundar ylar och gnäller, flåsar, slickar på marken och klappar med tänderna. Om du tävlar i en sport där kastrerade hanar får tävla och där tikar och hanar tävlar nära intill varandra och just din hane inte kan fokusera pga tikarna, då kan kastrering vara avgörande för att kunna tävla. (Och en sådan hane ska ändå inte gå i avel!) Just nu har kirurgiskt kastrerade hanar dispens för att kunna tävla och göra olika prov inom SKK, förutom utställning och exteriörbeskrivning. Kemiskt kastrerade hanar har inte dispens. Alla hundar som börjar träna och tävla är lätt distraherade. Kastrering hjälper bara om beteendet är rent sexuellt och inte grundar sig i nervositet eller distraherbarhet. Återigen spelar åldern när kastreringen genomfördes ingen roll för resultatet. Därmed finns det ingen anledning att ha bråttom. Låt din finska lapphund åtminstone bli 3 gammal - hanar mognar mentalt sent.

Några tikar blir skendräktiga - de adopterar prylar som valpar och vaktar dessa och producerar mjölk. Du kan stoppa dessa beteenden inom några dagar genom att 1) inte låta henne adoptera prylar som valpar, 2) inte låta henne vara i något utrymme som liknar en lya, 3) inte mata henne under ett dygn, och 4) ge henne bara $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ portioner under 2-4

dagar tills mjölken sinar. Om du behandlar skendräktigheten på detta sätt, brukar den inte vara ett större problem. Om din tik blir extremt skendräktig så att den inte kan behandlas, eller om hon försvarar sina valpar på ett aggressivt sätt (vilket är mycket ovanligt hos finsk lapphund), då är kastrering definitivt ett botemedel.

Ska just du kastrera din lapphund?

Nu kommer vi till seriens kärna, som handlar om vad som är bäst för er, dig och din hund i situationen ni befinner er i.

Hanar

Min rekommendation är att din hane förblir okastrerad livet ut om det inte finns en specifik medicinsk eller beteendemässig anledning att kastrera. Om du verkligen vill kastrera din hane så vänta åtminstone tills den är 18 månader gammal. Du kan hantera alla sexuellt dimorfa beteendeproblem som skulle kunna uppstå innan 18 månader efter kastreringen och undviker många andra hälsoproblem. Om du har möjlighet vänta gärna tills hanhunden är 3 till 4 år gammal och mentalt och fysiskt mogen. Innan tre års ålder kan du ändå inte bedöma vilka beteendeproblem som kommer att stanna kvar.

Vasektomi gör ingen skillnad jämfört med att låta hanen förbli okastrerad - förutom att hunden inte kan alstra valpar - och det kommer den ändå inte göra om du har den under uppsikt.

Tikar

Läget är mer komplicerat för tikar. Du behöver ta hänsyn till risken för livmoderinfektion och juvertumörer. Finska lapphundstikar har dock tur, eftersom deras risk är lägre för båda dessa åkommor jämfört med de flesta andra raser. Riskerna med en tidig kastration (dvs innan 18 månaders ålder eller innan hennes andra löp, vilket som inträffar senare) överväger mycket tydligt fördelen av en lägre risk att drabbas av juvertumörer. Det finns inga beteendemässiga fördelar av att kastrera en tik tidigt. Du kan

överväga att kastrera din tik mellan 3 och 7 års ålder så att hon inte kan drabbas av livmoderinflammation.

Om veterinären kan bara ta bort livmodern (hysterektomi) och låta äggstockarna vara kvar är detta att föredra för att hormonsystemet inte påverkas. Nackdelarna av ett hormonsystem i obalans finns beskrivna i del 1. Efter en hysterektomi löper din tik fortfarande, men hon blöder inte. Hon kan varken utveckla livmodercancer eller livmoderinflammation eller bli dräktig. Hysterektomi hjälper dock inte mot sexuell dimorfa beteendeproblem som skendräktighet. Den bör inte genomföras innan 18 års ålder för att operationen och vistelsen hos veterinären är en mycket stressande situation för en ung hund. Tyvärr finns det inga eller väldigt få veterinärer som erbjuder en hysterektomi i Sverige - trots fördelarna - för att proceduren kräver att veterinären tar bort livmodern helt och hållet vilket inte krävs vid vanlig kastrering. Fråga alltså gärna din veterinär så att den förstår att det finns en efterfråga.

Hundens ålder är en viktig faktor

Ju yngre hunden är vid tidpunkten av kastreringen desto högre är risken att hunden utvecklar bencancer, höftledsdysplasi, korsbandsskador, hormonell och kronisk urinvägsinfektion och inkontinens pga kastreringen. Ju senare du kastrerar desto större är risken för livmoderinflammation, testikelcancer, och juvertumörer. Balansen är tydligt negativ för kastrering innan 18 månaders ålder eller andra löpet för att benen, hormonsystemet eller mentaliteten är långt från färdigt utvecklade.

Efter 18 månaders ålder blir frågan svårare att avgöra, men i de allra flesta fall överväger nackdelarna upp till 3-4 års ålder när hunden är vuxen, och därefter blir frågan ännu svårare och ännu mer beroende på just vem du och din hund är och hur ni lever. Att inte kastrera hunden innan 3-4 års ålder är i alla fall positiv från ett beteendeperspektiv. Risken att hunden utvecklar cancer i sitt reproduktionssystem är mycket låg innan 3-4 års ålder. Om hunden faktiskt får cancer, ska den reproduktiva delen såklart opereras bort oberoende ålder.

Stå upp för din hund!

Vad gör du när du är hos veterinären och veterinären föreslår att hunden ska kastreras?

Även en erfaren uppfödare kan bli svettig eftersom veterinären är en auktoritetsperson och stämningen kan snabbt bli dålig.

Kom ihåg att veterinären menar med allra största sannolikhet väl. Det finns ingen sammansvärjning av veterinärer som är ute efter att skada djur. Problemet är att informationen om de långsiktiga konsekvenserna av kastrering är relativt nya och har inte sipprat igenom från forskningen till alla veterinärer. Djurvårdssystemet är ett trögt system. Om din veterinär insisterar kan du gärna dela den här artikeln eller SKKs inspelning av webinariet “Kastrering – substitut för uppfostran?” med Patric Ragnarsson, som är både uppfödare och veterinär.

Veterinärer är inte specialiserade i hundens beteende, det är däremot hundbeteendeutredare, hundpsykologer och hundbeteendevetare. Om du har problem med din hunds beteende, vänd dig inte till en veterinär (förutom för att utesluta ett fysiskt lidande bakom beteendet) men till rätt yrkesgrupp. Många veterinärer vet inte ens vilka beteendeproblem kastrering hjälper mot. En veterinär föreslog till en bekant att kastrera hennes 1-åriga lapphundshane för att den var rädd och ville försvara sig vid kloklippning! Han var övertygad om att det handlade om hanhundsaggressivitet.

Om din hund redan är kastrerad

Känner du dig nu fruktansvärd för att din hund redan är kastrerad? Jag antar att du gjorde ditt bästa med den informationen du hade då. Du behöver inte ångra dig och nästa gång vet du bättre. Håll hunden slank och aktiv så ökar du chansen att hunden ändå lever länge.

Studier och referenser

En sak jag vet både från att ha forskat själv (inom teknisk fysik och psykologi) och från att ha läst en hel del originalstudier och sammanfattningar (reviews) om just kastrering är att forskare inte alltid är överens. Vill du läsa originalstudierna som texten är baserat på, gör det gärna! Innan du börjar läsa tänk dock på dessa punkter:

Att tolka studier kan vara knepig eftersom du alltid måste granska designens och metodens kvalitet och om studien är giltig för din hunds livsomständigheter. Vad kan

designen överhuvudtaget visa? Finns det en kontrollgrupp? Är resultatet statistiskt signifikant? Hur stor är effektstorleken? Vad betyder en viss skillnad i verkligheten för din hund? Vad är basfrekvensen av sjukdomen i din ras och vad innebär en viss ökning? Det finns en studie som visade att kastrerade hundar lever längre. Den stora anledningen att okasterade hundar dog var trauma. De blev påkörda, hamnade i kamp med en annan hund, osv. Kastrerade hundar å andra sidan drabbades mångdubbelt så ofta av cancer och sjukdom och levde kortare pga detta. Kulturen runt hundar varierar stort i världen och studiernas resultat är beroende av kulturen som studien gjordes i. Chansen att du låter din hund springa fritt och utan uppsikt är förmodligen mindre än att du klär den i pyjamas. Flera tidiga studier som hävdade att kastrering hade positiva effekter på beteenden hade svåra metodfel. Till exempel innehåller en välciterad studie som hävdade att kastrering minskar aggression inte ens en statistisk analys och för en annan välkänd studie var skillnaden inte statistisk signifikant. Ingen av dessa studier inkluderade någon kontrollgrupp och kunde därmed inte visa ett orsakssamband.

Korrelation (samband) är inte orsakssamband. Bara för att hundar som är kastrerade är oftare sjuka i en viss sjukdom, betyder det inte att kastreringen är orsaken till sjukdomen. Det finns många andra faktorer som skulle kunna vara anledningen, som tex ålder. Studier som inte har kontrollerat för ålder, har inte tagits hänsyn till i den här texten.

Att något inte har visats, betyder inte att det inte finns eller inte är sann. Detta betyder att även om det inte finns en enda studie som visar att kastrering orsakar en viss sjukdom, betyder det inte att det inte finns ett sådant orsakssamband. Det betyder bara att ingen har varit intresserad av frågan, eller att ingen har fått finansiering för att studera frågan.

Generellt är forskning om hundar underfinansierad och riktigt bra studier görs oftast bara om hundarna tjänar som modell för människor - för att hundar och människor liknar varandra på många sätt. Om det finns studier av god kvalitet som visar ett orsakssamband för människor, är det inte orimligt att anta att orsakssambandet finns även för hund, även om det inte finns någon studie för hund som stödjer orsakssambandet.

Källor:

Zink, M. C., Farhooody, P., Elser, S. E., Ruffini, L. D., Gibbons, T. A., & Rieger, R. H. (2014). Evaluation of the risk and age of onset of cancer and behavioral disorders in gonadectomized Vizslas. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 244(3), 309-319.

Spain, C. V., Scarlett, J. M., & Houpt, K. A. (2004). Long-term risks and benefits of early-age gonadectomy in cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 224(3), 372-379.

Serpell, J. (2005). Measuring behavior and temperament in dogs. American Kennel Club Canine Health Foundation Biennial National Parent Club Canine Health Conference. St Louis, MO, 46-48

Duffy, D. L., & Serpell, J. A. (2006, November). Non-reproductive effects of spaying and neutering on behavior in dogs. In *Proceedings of the Third International Symposium on Non-Surgical Contraceptive Methods for Pet Population Control*

Kim, H. H., Yeon, S. C., Houpt, K. A., Lee, H. C., Chang, H. H., & Lee, H. J. (2006). Effects of ovariectomy on reactivity in German Shepherd dogs. *The Veterinary Journal*. 172:154-9

Farhoo, P., Mallawaarachchi, I., Tarwater, P. M., Serpell, J. A., Duffy, D. L., & Zink, C. (2018). Aggression toward familiar people, strangers, and conspecifics in gonadectomized and intact dogs. *Frontiers in veterinary science*, 5, 284353.

Neilson, J. C., Eckstein, R. A., & Hart, B. L. (1997). Effects of castration on problem behaviors in male dogs with reference to age and duration of behavior. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 211(2), 180-182. (poor methodology)

O'farrell, V., & Peachey, E. (1990). Behavioural effects of ovariectomy on bitches. *Journal of Small Animal Practice*, 31(12), 595-598. (poor methodology)